

SEKİZ YILLIK OKUL KONUSUNDA ÜÇ ÇALIŞMA

Prof. Dr. Ziya BURSALIOĞLU (*)

Temel eğitimi ve vatandaşlık eğitimini kapsayan zorunlu eğitimin sınırlı bir modelini yansıtan, sekiz yıllık okul konusunda akademik nitelikte ilk çalışma, Hacettepe Üniversitesi MESEF programı çerçevesinde eğitim yönetimi dalında, doktora ve master adaylarından oluşan 9 kişilik bir grup tarafından, "Okul Yönetimi" dersinin ödevi olarak 1972 yılında hazırlanmıştır(1). Bu konu, eğitim sistemimizde amaç, yapı ve süreç bakımından önemli değişikliklerin öngörüldüğü 12 Mart 1971 sonrası hükümetinin programında da yer aldığından, böyle bir çalışmadan yönetimin de yararlanabileceği düşünülmüştür.

Sekiz yıllık okula çok yönlü bir yaklaşımı gerçekleştirmek üzere, konu dokuz bölüme ayrılmış ve her bölüm üzerinde bir bildiri hazırlanması kararlaştırılmıştır. Önce, her öğrencinin hazırladığı bildiri planı derste tartışılmış, daha sonra bu planlara göre hazırlanan bildiriler özetlenerek sunulmuş ve tartışılarak geliştirilmiştir. Yetkili organlara ve kişilere sunulmak üzere bir yapıtta toplanan bu özetler, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmıştır. Yapıtın ön sözünde, özetlerde yer alan fikir ve öneriler hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyenlerin, bildirilerin aslından yararlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, bu fikir ve önerilerin tartışmaya açık olduğu da vurgulanmıştır. Özetlenen bildirilerin başlıkları ve sahipleri aşağıda sunulmuştur:

1. Mustafa Üstündağ
Sekiz Yıllık Okul İçin Nedenler, Hedefler, İlkeler, Fonksiyonlar.
2. Rıfıkı Can
Sekiz Yıllık Okulun Genel Öğretim Programları
3. Nezahat Seçkin
Sekiz Yıllık Okulun İş Hayatına Yönelten Programları
4. Nihat Bilgen
Sekiz Yıllık Okul Kararı ve Planlaması
5. Ahmet Akgün
Sekiz Yıllık Okulun Örgütü ve Yönetim Süreçleri
6. Sezer Sacer
Sekiz Yıllık Okulun Teftiş Sistemi

(*) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

7. Selçuk Kantarcıoğlu
Sekiz Yıllık Okulun Personel Sorunu
8. Tevfik Rüştü Gökalp
Sekiz Yıllık Okulun Eğitim Araçları Maliyeti
9. Sami Gökmen
Sekiz Yıllık Okulun Çevreye Dönük Fonksiyonları

Sekiz yıllık okul alt sistemini izlemesi gereken ortaöğretim alt sisteminin de yeniden düzenlenmesi amacıyla, aynı yıl içinde Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden on doktora adayının bulunduğu bir sınıfta, ders ödevi olarak, aynı yöntemlerle, "Ortaöğretimin Yeniden Düzenlenmesi" başlığı altında bir çalışma yapılmış ve bu çalışma da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmıştır(2). Bu yapıtta özetlenen bildirilerin başlıkları ve sahipleri de, aşağıda sunulmuştur:

1. Mahmut Tezcan
Ortaöğretimde Amaçlar
2. M. Ali Kısakürek
Sosyal Bilimlere Hazırlayan Programlar
3. Leyla Küçükahmet
Fen Bilimlerine Hazırlayan Programlar
4. İlhan Sezgin
Mesleğe ve Yükseköğretime-Hayata ve Mesleğe Hazırlayan Programlar
5. Yahya Özsoy
Ortaöğretimde Öğretmen Sorunu
6. Doğan Çağlar
Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Reformu
7. Haydar Taymaz
Ortaöğretimde Öğrenci Başarısının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi
8. Kemal Akgün
Ortaöğretimde Okul Teftişi
9. Cahit Alican
Ortaöğretimde Okul-Çevre İlişkisi
10. İbrahim Başaran
Ortaöğretimde Okul Örgütlenmesi ve Yönetim
11. Sistem Kuramının Ölçütleri ve Tebliğler ışığında Ortaöğretimin Değerlendirilmesi (kuram-uygulama karşılaştırması)

Sekiz yıllık okul konusunda diğer bir çalışma, 1981 yılında yapılan Onuncu Millî Eğitim Şûrası kapsamında yer almış bulunmaktadır. Şûra ön raporlarını hazırlayan dört komisyondan biri olan ve Ankara'daki üç üniversitenin bazı öğretim üyelerinden oluşan Sistem Komisyonu tarafından getirilen ve Şûra'ca benimsenen Okul Sistemi'nde, 8

Yıllık Temel Eğitim Okulu esas alınmıştır(3). Temel eğitimin nitelikleri özetle şöyle saptanmıştır:

1. Temel eğitim bir bütündür. Teel eğitim değişik süreli okullara bölünmemelidir.
2. Temel eğitim süresince eğitilenlerin (özellikle çağ çocuklarının) yeteneklerinin tanınması asıldır.
3. Eğitilenler, Temel eğitim boyunca değişik alanlarda kendilerini deneyerek tanıyabilmelidir. Bu amaçla, temel eğitim programlarının zenginleştirilmesi ve türlendirilmesi gerekli görülmektedir.
4. Zorunlu öğrenim çağındaki çocukların tümünün temel eğitim görmesi gerektiğinden, temel eğitimin bütünlüğü içinde, ayrı programların bulunması gerekli görülmüştür.
5. Temel eğitim okulu, üst öğretime gidemeyecek olan çocukları bir mesleğe hazırlayabilmelidir.
6. Temel eğitim okulu, çevresinin eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmeli ve çevresiyle bütünleşebilmelidir.

Bu okulun görevleri de aşağıdaki gibi saptanmış bulunmaktadır:

1. Zorunlu öğrenim çağı çocuklarına temel eğitim vermek,
2. Zorunlu öğrenim çağı çocuklarından, özel eğitimi gerektiren çocuklara temel eğitim vermek,
3. Temel eğitim okulundan diploma, ya da herhangi bir kademesinden belge almak isteyen yetişkinlere eğitim vermek,
4. Yetişkinlere, meslek ve gelişimlerine uygun, kısa süreli temel eğitim vermek,
5. Temel eğitime hazırlayıcı ana sınıfları açmak,
6. Ortaöğretim düzeyinde açılacak olan, mesleğe yönelten ya da hazırlayan, öğretim etkinliklerine yardım etmek,
7. Çevresine yönelik eğitim etkinliklerinde bulunmak.

Daha önce açıklandığı gibi, bu okulun uzantısı olan, ortaöğretimde çok amaçlı ve değişik programlı lise ile meslekî ve teknik okul modeli önerilerek, ortaöğretimde bütünlük ilkesi öngörülmüştür(4). Şûra'ca kabul edilen Sistem Komisyonu'nun raporundaki 6. ve 7. maddelere göre, bu Temel Eğitim modelinin aşamalı olarak uygulanması ve Bakanlığın da bunu gerçekleştirecek biçimde örgütlenmesi kararları, savsaklanmış ve uygulanamamıştır.

Sekiz yıllık okul konusunda üçüncü ve yeni bir çalışma, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı özel ihtisas komitesi niteliğinde DPT tarafından kurulmuş olan "Sekiz Yıllık Mecburî İlköğretim Komitesi"nde yapılmıştır(5). Altıncı BYKP döneminde, bu konuda öngörüülecek politika ve önlemleri ortaya koymak için; Ankara ve Hacettepe Üniversiteleri Eğitim Fakültelerinden birer, DPT'den üç ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan 9 temsilciden oluşan komite, ilk toplantısında sekiz yıllık okulun ilköğretim okulu olarak kalmasını benimsemiş, çalışma programını yapmış ve üç çalışma grubuna ayrılmıştır. Bunlardan birincisi aşağıdaki konuları ayrıntılı alt başlıklara da bölerek incelemiştir:

- A. Sekiz Yıllık İlköğretime Geçişi Zorlayıcı Sebepler
- B. Alt Yapıda Bütünleştirme Girişimi
- C. İlk ve Ortaokul Programlarının Bütünleştirilmesi Problemi
- D. İlköğretimde Beceri Problemi

İkinci çalışma grubunun ele aldığı konular şunlardır:

- A. Öğretmen Yetiştirme
- B. Mevcut Durum
- B. Problemler
- D. Öneriler

Üçüncü ve son çalışma grubunda ise aşağıdaki konular incelenmiş ve rapora bağlanmıştır:

- A. Okulun Son Üç Yıllık Döneminde Meslekî Yönlendirme
- B. Eğitim Sürecine İlişkin Problemler
- C. İlköğretimin % 100 Gerçekleşmesi Gereklere
- D. Finansman Problemi
- E. Yönetime İlişkin Problemler

Üç çalışma grubunun raporlarından çıkarılan bir özet, 22 öneri ve 16 eki ile, Komite'nin raporu tamamlanmıştır. 22 öneri içinde, sekiz yıllık okulun yapısını oluşturmayı hedefleyen 7'nci öneride, ortaöğretim okulları bünyesindeki ortaokulların, yani genel ve meslekî liseler yapısındaki ortaokulların, bir plan çerçevesinde ilköğretime bağlanması öngörülmüştür.

Altıncı BYKP'da, sekiz yıllık okul veya ilköğretim okulu terimleri değil, ilkokul terimi yer almış bulunmaktadır(6). 1990 yıllık programında, 742 ilköğretim okulu gösterilmiştir. 1991 yıllık programında bu okul tipi bulunmamakla beraber, sekiz yıllık temel eğitim uygulamasının, alt yapının elverişli olduğu yerleşim birimlerinde, pilot proje olarak başlatılacağı kararı görülmektedir. 1992 yılı programında, sekiz yıllık zorunlu eğitim şöyle hedeflenmiştir: "1739 sayılı Temel Eğitim Kanunu'nda değişiklik yapılarak 2000 yılına kadar sekiz yıllık zorunlu eğitimi yaygınlaştırmak için TBMM'ne kanun tasarısı sunulmuştur. Bunun için, fizikî alt yapının geliştirilmesi ve eğitimdeki insangücü ihtiyacının karşılanması yönündeki çalışmalar önem arz etmektedir." Bu konudaki tedbirler de şöyle sıralanmıştır: "Sekiz yıllık zorunlu öğretim uygulamasına hız kazandırılacaktır. Genel liseler bünyesindeki ortaokulların, sekiz yıllık zorunlu ilköğretim okulları ile bütünleştirilmesi ve yönetimlerinin İlköğretim Genel Müdürlüğüne devri konusunda başlatılan çalışmalar hızlandırılacaktır." Görüldüğü gibi, Sekiz Yıllık İlköğretimi Geliştirme Komitesi Raporu'nda bulunulan önerinin tam aksine, ortaöğretim yapısındaki ortaokullardan sadece genel liselerdeki ortaokulların ilköğretim okulları ile bütünleştirilmesi öngörülmüştür(7).

Eğitim Bilimler Fakültesi'nde yedi yıldır okutulan "Karşılaştırmalı Eğitim Yönetimi" doktora dersinde okul sistemleri incelenen 63 ülke itibarıyla, değişik kaynaklara göre bazı ülkelerin zorunlu eğitim süreleri şöyle görünmektedir(8).

Zorunlu Öğretim Süresi 12 Yıl Olan Ülkeler: Belçika, Almanya, ABD

Zorunlu Öğretim Süresi 11 Yıl Olan Ülkeler: İngiltere

Zorunlu Öğretim Süresi 10 Yıl Olan Ülkeler: Cezayir, Kongo, İspanya, Fransa, Gana, Romanya, Hollanda, Kanada, SSCB, Macaristan, D. Almanya, Avustralya, Jamaika

Zorunlu Öğretim Süresi 9 Yıl Olan Ülkeler: Avusturya, Lüksemburg, Finlandiya, Yunanistan, İsveç, G. Afrika, Japonya, El Salvador, Norveç, Panama, Ürdün, Danimarka, İsviçre, İrlanda, İsrail, Bahreyn, Libya

Zorunlu Öğretim Süresi 8 Yıl Olan Ülkeler: Bulgaristan, Yugoslavya, Çekoslovakya, İzlanda, Brezilya, Y. Zelanda, İtalya, Arnavutluk, Polonya, Şili, Angola, Afganistan, K. Kore

Zorunlu Öğretim Süresi 7 Yıl Olan Ülkeler: Danimarka, Arjantin, Tayland

Zorunlu Öğretim Süresi 6 Yıl Olan Ülkeler: Endonezya, Fas, Filipinler, Güney Kore, Meksika, Suudi Arabistan, Tunus, Etopya, İrlanda, Küba, Irak, Suriye, Venezuelalı, Mali, Malezya, Peru, Malta, Çad, Mısır, Sudan, Zaire, Küba, Nijerya

Uluslararası son değişimler dışında, zorunlu öğrenim süresi beş yıl olan ülkeler ise şunlardır: İran, Senegal, Pakistan, Colombia, Türkiye, Burma, K.K.T.C., Laos, Sri Lanka, Mako, Hindistan, Nepal, Vietnam, Bangladeş, Benin, Kuveyt(9).

Zorunlu öğrenim süresine hükümetlerin verdiği ağırlık, hem programların hepsinde, hem de aynı derecede yer almıştır. Genellikle, hükümet programlarının eğitime ilişkin kısımlarında, sistemin okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, meslekî ve teknik eğitim, yükseköğretim gibi alt sistemlerinin her birine değil; siyasi tercihlere göre, bunlardan bazılarına veya daha farklı sorunlara değinildiği görülmektedir. Örneğin, ikinci Turgut Özal hükümetinin programında, eğitim ve öğretimde 1 milyon bilgisayar kullanılması ile, bugüne kadar yapılan uygulamalar ve sonuçları değerlendirilerek, YÖK kanununun günün şartlarına göre değiştirilmesi (ANAP sularından alkışlar) ile vurgulanmıştır(10). Mesut Yılmaz hükümetinin programında, yükseköğretimde 2010 yılına kadar bir master plan hazırlanması amaçlanmıştır(11). Yedinci Süleyman Demirel hükümetinin programında, eğitim ve öğretimin devletin yükümlülüğünde ve parasız olması esas alınmıştır(12).

Zorunlu öğrenim süresine gelince, sekiz yıllık okul kavramı ilk defa, 1971 yılında kurulan Nihat Erim hükümetinin programında yer almıştır. "Zorunlu öğrenim süresinin ileride bütün yurda yayılmasına hazırlık olarak, çok yönlü öğretim yapan ve öğrenciyi hem üst okullar, hem de çalışma hayatına hazırlayacak sekiz yıllık okulların deneme olarak kurulmaları için, gerekli hazırlıklara hemen başlanacaktır(13)."

Birinci Turgut Özal hükümetinin 1983 tarihli programında, ülkemizdeki zorunlu öğrenim süresinin uzatılmasına ilişkin bir hedef öngörülmemiştir(14).

İkinci Turgut Özal hükümetinin 1987 tarihli programında ise, ilk ve ortaöğretimde ikili öğretimin kaldırılması benimsenmiştir(15).

Yıldırım Akbulut'un 1989 tarihli hükümet programında, bir önceki programda geçen ifadelerin çoğu ve ilk ve ortaöğretimde ikili öğretimin kaldırılacağı tekrarlanmıştır(16).

Mesut Yılmaz'ın 1991 tarihli hükümet programında, zorunlu eğitimin 2000 yılına kadar sekiz yıl, 2000 yılından sonrası için de on yıl olmasını sağlayacak kanunî düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür(17).

Yedinci Süleyman Demirel hükümetinin 1991 tarihli programında, "Zorunlu eğitim en az 8 yıl olacaktır" hedefi yer almış bulunmaktadır(18).

SONUÇ

1992 Programı'nda verilen sayılara göre, ülkemizde 51.370 ilkokuldan, sadece 2017'si ilköğretim okulu yapısında bulunmaktadır ki, bu yaklaşık % 4 oranında bir deneme yansıtmaktadır. Diğer yandan, MEB Sayın Köksal Toptan, "Sekiz yıllık zorunlu eğitime, pilot okulların dışında bütün Türkiye'de geçmemiz kısa sürede mümkün değil" yorumunda bulunmuştur(19). Koalisyon hükümeti programında yer alan bu hedefin, süre bakımından daha açık bir planlamaya kavuşturulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Bursahoğlu, Ziya (Kurul Başkanı). **Sekiz Yıllık Okul Denemesi Tebliğ Özetleri**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1972.
2. ———. (Kurul Başkanı). **Ortaöğretimin Yeniden Düzenlenmesi ile İlgili Tebliğ Özetleri**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1972.
3. Milli Eğitim Bakanlığı. **Onuncu Millî Eğitim Şûrası**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1981, ss. 26-29.
4. ———. Aynı, s. 29.
5. Bursahoğlu, Ziya (Kurul Başkanı). "Sekiz Yıllık Mecburi İlköğretim Uygulamasını Geliştirme Komitesi Raporu", Ankara 1988.
6. DPT. **Altıncı BYKP 1990-1994**, s. 156.
7. ———. **1990 Yıllık Programı**, s. 321.
8. ———. **1991 Yıllık Programı**, s. 310.
9. ———. **1992 Yıllık Programı**, s. 317, 319.
10. TBMM. B: 3, 25.12.1987, 0:1.
11. ———. B: 129, 30.6.1991, 0:1.
12. ———. B: 7, 25.11.1991, 0:1.
13. Kantarcıoğlu, Selçuk. **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 730, Kültür Eserleri Dizisi: 71, Yorum Matbaası, Ankara 1990, s. 57.
14. TBMM. B: 10, 19.12.1983, 0:1.
15. ———. B: 3, 25.12.1987, 0:1.
16. ———. B: 30, 10.11.1989, 0:1.
17. ———. B: 129, 30.6.1991, 0:1.
18. ———. B: 7, 25.11.1991, 0:1.
19. Milliyet. "Zorunlu Eğitim Rafa Kalkıyor", 28 Mart 1992.